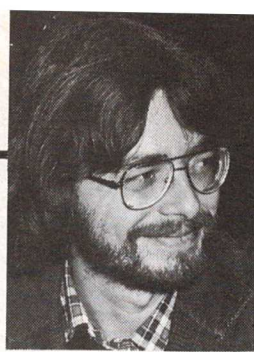

drs. ir. A. Dreimuller
drs. A. van Hooren

restauratie

3000 arbeidsjaren werkgelegenheid? Tweemaal uitstraling

Uit de economie kennen we het begrip uitstraling. Daarmee wordt de produktie en de werkgelegenheid in de toeleverende diensten en industrieën bedoeld die het gevolg is van de directe produktie in de bedrijfstak. Zo heeft de bouwbedrijfstak bijvoorbeeld uitstralingseffecten naar een producent van isolatiemateriaal of een adviseur op het gebied van automatische informatieverwerking. In dit soort gevallen gaat de uitstraling aan de feitelijke produktie vooraf. Er is ook een andere interpretatie van het begrip uitstraling mogelijk, die kan worden omschreven als „goed voorbeeld 'oet goed volgen'”. De geslaagde restauratie van een monument kan de produktie van méér restauraties tot gevolg hebben.

In het verleden doorliep het verval van een stadsdeel meestal drie fasen: achteruitgang van de buurt, sloop van de woningen, en nieuwbouw (vaak van bedrijfs- en kantoorgebouwen). De laatste twintig jaar is daar

geleidelijk verandering in gekomen.

Renovatie en restauratie van gebouwen hebben dit beeld grondig gewijzigd. Deze ontwikkeling werd mogelijk door een hernieuwde belangstelling voor

de (historische) stad. In plaats van een trek uit de stad, begint nu geleidelijk de trek naar de stad op gang te komen.

Terugkeer

Deze trek naar de stad bestaat voornamelijk uit alleenstaanden en kleine gezinnen met weinig of geen kinderen. Het gaat meestal om vertegenwoordigers van de middenklasse, met modale of hogere inkomens. In tegenstelling tot wat wel eens wordt gezegd, is er vrijwel geen sprake van terugkeer naar de stad van mensen die in een eerder stadium zijn vertrokken. De nieuwe bewoners van historische binnensteden zijn de kinderen van de mensen die de stad zijn uitgetrokken.

Aan de hernieuwde belangstelling voor de stad liggen zowel aspecten van economische aard als aspecten van levensstijl ten grondslag. Het blijkt, dat de volgende motieven het meest worden genoemd, als mensen

worden gevraagd naar de redenen voor hun belangstelling voor de stad:

- de grote dichtheid van de stad;*
- het gemak voor hen die in de stad werken, en daaraan gekoppeld de geringe reiskosten van en naar het werk;*
- de stad als centrum van cultuur, restaurants, enz.;*
- de kansen die de stad biedt aan hen die relatief goedkoop stijlvol willen wonen. Hierbij speelt de kans om door restauratie of renovatie een gebouw aan te passen aan de eigen smaak.*

Levensstijl

De economische motieven scoren in het algemeen het hoogste bij de opinie-onderzoeken, gevolgd door het gemak van de stad als werkplaats en de aantrekkelijkheid van de historische omgeving. De niet-economische motieven voor het wonen in de stad kunnen worden gekarakteriseerd als elementen van een nieuwe levensstijl, die zich verder kenmerkt door onder andere de wens om er een meer individuele levenswijze op na te houden.

Dat de economische status van de bewoners belangrijk is,

Amsterdam, Hoogte Kadijk 84-106 (zgn. Sibbelwoningen).

Gouda, St. Janskerk, detail van een gebi

lijkt uit de bedragen die bij een restauratie door de eigenaar opgelost moeten worden gelegd.

Middengroepen

De stad is niet overal in dezelfde mate aantrekkelijk voor de nieuwe middengroepen. Door het proces van het de stad in-trekken verandert die aantrekkelijkheid bovendien op een dynamische wijze. De schoonheid van de bebouwing, de concentratie van gelijkgezinde burens, de groei van culturele en recreatieve voorzieningen waar deze groep gebruik van maakt, dat alles ondergaat een sterke positieve verandering. De aantrekkelijkheid van een bepaald stadsdeel kan hierdoor extra worden vergroot.

Men kan spreken van uitstraling van de stadsvernieuwend-activiteit van de nieuwe bewoners, die verdere vernieuwing en trek naar de stad stimuleert. Het proces van stadsvernieuwing zal hierdoor nog meer worden geconcentreerd in ruimte en tijd dan op grond van de oude, bestaande voorzieningen, bouwkundige schoonheid en kortstondige subsidiegolven kon worden verwacht. Het spreekt vanzelf dat het buitengewoon moeilijk, zo niet onmogelijk is, om de

oorspronkelijke oorzaken van trek naar de stad te scheiden van de geïnduceerde, door uitstraling opgewekte oorzaken.

Onderzoek

In Amsterdam is kort geleden een onderzoek afgesloten naar de mate waarin restauraties in bepaalde gebieden en in opeenvolgende jaren waren geconcentreerd. Ook in dit onderzoek kan geen onderscheid worden gemaakt tussen de oorspronkelijke factoren die voor concentraties van restauraties zorgden, en de effecten van aantrekkelijkheidsverhogende uitstraling.

Toch lijkt het mogelijk om op grond van het verzamelde materiaal uitspraken te doen over het oorspronkelijke doel van het onderzoek: de betekenis en de mogelijkheid van een stimulerende rol van de overheid in de voortgang van de particuliere renovatie en restauratie door middel van voorbeeldwerking.

Uit buitenlands onderzoek is gebleken, dat het zomaar restaureren of renoveren van een goed gelegen pand niet garandeert, dat particuliere eigenaren in de directe omgeving worden aangespoord tot eigen investeringen. Bij een stadsdeel dat is achtergebleven bij andere stads-

delen ontbreekt het meestal ook aan andere dingen. Het is mogelijk dat de buurt een groot aantal minder aantrekkelijke aspecten heeft, zoals hinderlijke bedrijven (garages, cafés), veel verkeer, vervuiling, lelijke gebouwen of (veronderstelde) misdaad.

Wil de overheid restauratie stimuleren door gebruik te maken van de uitstralende werking van restauraties, dan zal ze naar meer moeten kijken dan naar de bouwkundige staat van een enkel monument.

Uitstraling

Inzicht in het hoe en waarom van uitstraling kan gebruikt worden voor een zo effectief mogelijk gebruik van overheids-gelden. De druk op het zo goed mogelijk besteden van subsidiegelden is de laatste paar jaren extra groot geworden door het inzakken van het subsidiebudget. De beschikbare bedragen werden bevroren op 100 miljoen per jaar tot 1984 (zonder dat er correctie voor gestegen prijzen zou komen), waarna in 1985 het budget op 75 miljoen zou stabiliseren.

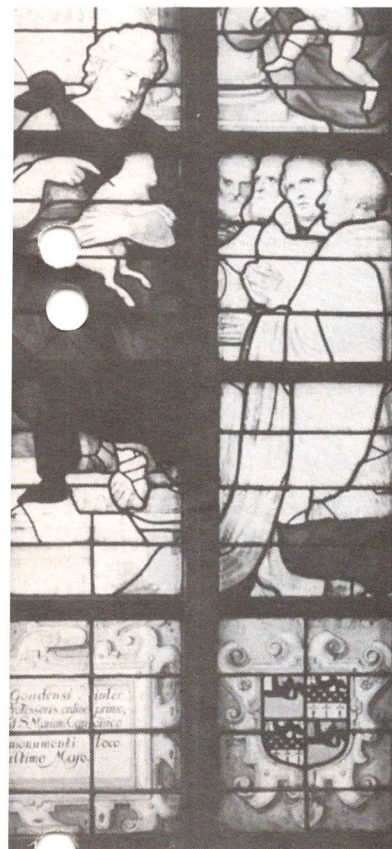
Het mag dan als bijzonder verheugend gelden, dat minister Brinkman er in geslaagd is voor

1984 en 1985 nog eens 50 miljoen extra voor de monumentenzorg te krijgen. Bovendien is er sprake van de vorming van een speciaal fonds waarvoor de medewerking van het ABP wordt gezocht. Restaurerende monument-bezitters zouden tegen een rente onder die van de markt kunnen lenen van het fonds.

De werkgelegenheid in de restauratie zou volgens voorlopige mededelingen van de minister 2000 arbeidsjaren per jaar bedragen. Wanneer we echter de uitstraling van de werkgelegenheid naar de toeleverende diensten en industrieën bij de bepaling van het werkgelegenheids-effect betrekken, komen we op 3000 arbeidsjaren. ■

Noten

1. W. A. J. van Schaik: Amsterdam, onderzoek naar de uitstralingsverschijnselen van restauraties aan de hand van 3350 restauraties uitgevoerd in Amsterdam in de jaren 1951-1980, Delft, jan. 1983.

chilueid raam (1562).

Obbicht, restauratie van het kasteel.